

Leerkrachten handleiding

Het Romeinse leger

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Het leger van de Romeinen, les 1.....	4
3. Het leger van de Romeinen, les 2.....	6
5. Het leven van een soldaat	10
6. Kleding en wapens , les 1	14
7. Kleding en wapens, les 2	17

1. Inleiding

Beste leerkracht,

Voor u ligt de handleiding die u kunt gebruiken bij het geven van de lessen over het Romeinse leger. In deze handleiding zijn 5 lessen te vinden rondom het thema het Romeinse leger. Elke les benadrukt weer een ander oogpunt van het leger. De lessen zijn te geven in combinatie met de film 'Het Houten Zwaard'. De lessen zijn gemaakt in opdracht van de stichting CORBVLO en Driestar Educatief. Per les kunt u zelf kijken wat u eruit wilt pakken. De lessen staan in de volgorde zoals het naar ons idee het handigst is om ze te geven. De lesbrief kunnen de kinderen helemaal zelfstandig maken. Het verhaal van Julius dat in les 3 wordt verteld is ook door de lesbrief heen verwerkt. Wij hopen dat u veel plezier heeft bij het lesgeven over het Romeinse leger.

Met vriendelijke groet,

Pieter van Belzen, Susanne Benard, Corine de Jongh en Koen Korpershoek

2. Het leger van de Romeinen, les 1

Doelstelling:

De leerlingen weten aan het eind van de les:

- hoe ze aan het grote rijk zijn gekomen.
- Hoe de organisatie in zo'n rijk verliep

Benodigdheden:

Lesbrief
Digibord
Placemats

Verantwoording:

De kinderen zullen al wel over verschillende tijden in de geschiedenis hebben gehad. Zo zullen ze het ook wel over de Romeinen hebben gehad. Ze zullen ook het een en ander al weten. Maar hoe het er nou allemaal aan toegaat weten ze niet.

Inleiding:

De leerlingen hebben al wat lessen gehad over de Romeinen. Daarom weten ze het een en ander al. Maar hoe het nou precies in het leger eraan toe gaat gaan we deze les leren. We gaan eerst deze les kijken wat we nou eigenlijk allemaal al weten. Ze krijgen allemaal een groot blad en schrijven op wat ze al weten met behulp van de 'placematmethode'. Daarna gaan we de groepjes langs om zo de informatie weer op te halen. Als laatste maken we nog een lijst met dingen die we nog niet weten.

Kern:

Je gaat vertellen over hoe het er in Rome aan toe ging en hoe de Romeinen uiteindelijk aan het grote rijk is gekomen. Als je dat verteld hebt, ga je de leerlingen zelf aan het werk zetten. Je laat de kinderen in groepjes nadenken hoe ze nou zo'n groot rijk onder controle houdt. Daarna ga je inventariseren wat ze bedacht hebben. Daarna vertel je nog wat extra informatie.

Slot:

Als afsluiting wordt de lesbrief nog doorgewerkt. Zodra dat gemaakt is dan gaan we kijken hoe dat gemaakt is en of er nog vragen over het gedeelte zijn.

Tijdschema:

<i>Inleiding:</i>	10 min
<i>Kern:</i>	15 min.
<i>Afsluiting:</i>	10 min.

Achtergrondinformatie:

Hoe kwamen de Romeinen aan het grondgebied?

In de eeuwen v. Chr. Is er veel gebeurd in Italië. Dat is het land waar de Romeinen vandaan komen. De hoofdstad van Italië is Rome. Vandaar Romeinen. Ze hebben hard moeten vechten om een vrij land te kunnen worden. De naburige landen vielen hen voortdurend aan. Daarom moesten ze zich verdedigend goed neerzetten. Terwijl ze het verdedigend steeds beter op orde hebben gaan ze zelf ook aanvallen. Ze veroveren gebied op gebied.

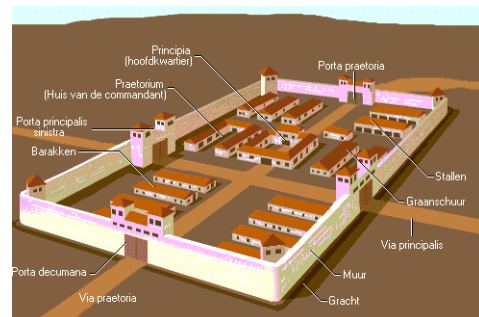
De organisatie van het grote rijk

Het grondgebied was veroverd. Grote delen waren nu onder hun macht. Maar het veroveren was één, maar nu komt het besturen en onder controle houden van het grote gebied. Dat was toch wel

iets heel anders. In de gebieden die ze veroverden werd het bestuur steviger in elkaar gezet. De gebieden die veroverd werden, werden tot provincie gemaakt. Er kwam per provincie ook een preator. Een preator regeerde als rechter. Ook was hij de hoogste ambtenaar en opperbevelhebber. Zo werd er directe heerschappij uitgeoefend op de onderdanen. Andere Romeinse ambtenaren hielpen hem bij dat werk. De provinciebewoners moesten belasting betalen aan de preator. Ook moesten de onderdanen doen wat Rome wilde. Als er dan toch een opstand kwam dan waren de Romeinse legioenen in de buurt om de opstand neer te slaan en zorgde weer voor de rust. Langs de grenzen van deze provincies lagen kleinere steden die een eigen binnenlands bestuur hadden. Maar als ze contact hadden met het buitenland, dan stonden ze onder controle van Rome. Die steden noem je vazalstaten. Zo scheelde dat voor de Romeinen weer een bestuur en soldaten. Als de volken die in de overwonnen gebieden goed hadden meegewerkt kregen ze een beter statuut. Ze werden bevoorrecht. Ook kregen zij het Romeins recht. Als je de Romeinen tegen had gewerkt kreeg je geen eigen bestuur. Ze moesten alles doen wat de Romeinen zeiden. Het Romeins recht was belangrijk voor die steden. Je kreeg dan namelijk het recht om mee te kiezen. De steden die onderworpen werden konden dat recht wel verdienen en daarom deden ze vaak wat de Romeinen wilden. Deze wijze wordt ook wel omschreven als verdeel en heers.

Het grondgebied van de Romeinen

Het grondgebied dat ze uiteindelijk veroverd hadden liep van Schotland tot aan Syrië. De grens was ook vaak een natuurlijke grens. Een natuurlijke grens is een rivier of gebergte enz. Die gebieden waren ook makkelijk te verdedigen. Op strategische plaatsen bouwden ze castella. Dat zijn forten waar de soldaten de wacht konden houden konden slapen.

Nederland

Ook in het gebied wat we nu Nederland noemen waren de Romeinen. Dat gebied was 'De Limes'. De Rijn was de grens tussen het Romeinse gebied en het Bataafse gebied. Dat was makkelijk te verdedigen. Sommige plaatsen langs de Rijn zijn nog resten gevonden van een castellum. Het kwam wel eens voor dat de Romeinen een bondgenootschap afsloten. Het gebied werd bewaakt door hulptroepen. Die troepen kwamen uit het zelfde gebied.

3. Het leger van de Romeinen, les 2

Doelstelling:

De leerlingen weten aan het eind van de les:

- Hoe een man in het leger kwam.
- Wie je allemaal tegen komt in het leger.
- Waar het leger aandacht aan geeft voor ze gaan vechten.

Benodigdheden

- Digibord
- Film
- Lesbrief
- Plaatjes van de rangen

Verantwoording:

Bij de Romeinen wordt snel gezegd dat ze veel vechten, maar hoe wordt er nou gevochten en wat gaat er allemaal aan vooraf is vaak de vraag. Op deze vraag gaan wij een antwoord geven.

Inleiding:

We kijken terug naar de vorige les. Wat hebben we geleerd? Daarna kijk je een stukje van de film en let je vooral op de mensen die je tegenkomt van het leger. Daarna bespreken we wie er allemaal in voor zijn gekomen.

Kern:

Je vertelt dat er in het leger veel verschillende rangen zijn. Die leg je uit en daarna geef je de opdracht om een sollicitatiebrief te schrijven voor een rang met je motivatie voor die rang.

Slot:

De leerlingen die maken de lesbrief en als laatste vertel je nog de informatie die de leerlingen nog niet weten.

Tijdschema:

Inleiding: 10 min
Kern: 15 min
Slot: 15 min

Achtergrondinformatie:

De gevechten

Hoe kom je in het Romeinse leger?

Om soldaat te kunnen worden zijn er regels gesteld. Dat waren niet zomaar regels. Als eerste kwam de lijst met voorwaarden waaraan je moest voldoen.

1. Je moet 1m en 75cm lang zijn. Dat werd gemeten op je blote voeten.
2. Er was een voorkeur in de leeftijd. Het liefst hadden ze 18-23 jarigen. Met als maximum de leeftijd van 35 jaar.
3. Je moet slank, maar toch gespierd zijn. Daarbij moet je ook een super goede conditie hebben.
4. Je moet ook scherpe ogen en oren hebben. Je moet alles goed kunnen zien en horen.
5. Je moet kunnen lezen en schrijven. Het leven als soldaat is niet alleen maar vechten.
6. Je moet ook een Romeins staatsburger zijn.

Zodra dit allemaal in orde is, ben je er nog steeds niet. Je moet nog een vragenlijst invullen en een medisch onderzoek te ondergaan. Wat je ook niet moet vergeten is dat je een echt soldatenmentaliteit moet hebben.

Als je dan aangenomen werd dan moest je de eerste 4 maanden niks anders doen dan trainen. De nieuwe rekruten moesten twee keer per dag aan het trainen. Dat waren dan gevechtsoefeningen, wapentraining en conditietraining. Je leert als eerst dat je als leger vecht en niet alleen, je moet in het leger als één man reageren. De conditie moet op orde zijn want soms maak je wel eens marsen van 35 km af.

Wie kom je tegen in het leger?

1. Legaat, de legaat is de bevelhebber van het legioen. Hij wordt door de keizer uitgekozen. Je komt hem alleen tegen als je het extreem goed of extreem slecht doet.
2. Tribuun. Je hebt in een legioen één hoofdtribuun, de rechterhand van de legaat en vijf gewone krijgtribunen, die voor de administratie.
3. Kampprefect, hij zorgt onderweg voor het bouwen van de legerkampen.
4. Primus Pilus, Hij is het hoofd van de centurio's. Hij is ook de hoogste officier die wel eens meevecht.
5. Centurio, Hij is de aanvoerder van een centurie en dus je directe baas. Hij laat je duidelijk merken dat hij jouw baas is.
6. Optio, Hij is de onderbevelhebber.
7. Wachtcommandant, Hij zorgt elke dag voor een nieuw wachtwoord om het kamp in te mogen.
8. Legionair, Gewone soldaat
9. Hulptroepen, Mensen uit de provinciën zonder staatsburgerschap. Verdienen minder dan legionairs en krijgen minder opleiding.
10. Cavalerie, Dit zijn soldaten op paarden.
11. Aquilifer, De banierdrager van het legioen. Hij moest de vlag dragen en bewaken. Als die banier veroverd werd, was dat een enorme schande.
12. Signifer, Hij is voor het begrafenisfonds.
13. Cornicen, is de hoornblazer. Hij zorgt ervoor dat je in de maat blijft lopen.

Verdere legerpersoneel waren de schrijver, de priester, de bouwmeester en de dokter.

Aanvallen!

Romeinse soldaten staan er om bekend dat ze enorm fel zijn. Ook hebben ze een absolute weigering om zich over te geven. Ze blijven altijd doorvechten tot het einde toe.

Voordat de strijd losbarst hebben ze ook al enkele trucjes om de vijand uit zijn evenwicht te halen.

1. Als je gaat vechten kijk dan goed aan welke kant jij gaat staan. Hou de zon in je rug. Als de zon fel is dan verblindt het de vijand.
2. Kijk ook goed hoe de windrichting is. Als je de wind in je rug hebt, waait stof en andere dingen in het gezicht van de vijand.
3. Als er hoogteverschillen zijn, zorg dan dat je boven aan staat. Dat scheelt een hoop energie.

Deze tactieken zijn vooraf, zo hebben ze tijdens het vechten ook nog technieken en tactieken.

1. Zorg dat je de vijand van de wijs hebt gebracht voordat ze jou van de wijs kunnen brengen. Je moet ze aanvallen als ze het niet verwachten. Dit doe je zo geruisloos mogelijk. Als je dicht genoeg genaderd bent dan gooit de eerste linie de pilum naar de vijand en daarna ga je met getrokken zwaard erop af onder luid geschreeuw van strijdkreten.

2. Blijf bij elkaar.

Zorg dat je goed bij elkaar blijft, zodat de vijand geen kans krijgt om jullie gelederen te doorbreken. Als de vijand niet vlucht, dan volgt er een man tegen man gevecht.

3. Aanvalsformaties

Er zijn verschillende aanvalsformaties. Ze keken waar de zwakke plek bij de vijand lag en daar paste ze hun tactiek op aan. Ze hadden de volgende tactieken:

1. De Zaag
2. De Wig
3. De Cirkel
4. De Testudo
5. De Schermutseling

De zaag

Bij de zaag wordt er gevochten in een blok. Als er in de frontlinie een soldaat uitvalt staat er een eenheid achter om dat gat op te vullen.

De wig

Bij de wig wordt er gevochten in een driehoek. Er staat 1 soldaat op kop. Je hakt zo een gat in de linie van de vijand. Hierdoor is het leger van de vijand geen eenheid meer.

De cirkel

Dit is een verdedigingstactiek. Dit is een laatste redmiddel om je te redden. De kans dat je het dan nog wint is heel minimaal.

De testudo (ook wel schildpad genoemd)

Je vormt met een groep een rechthoek. De voorste linie houdt het schild voor zich en de linies erachter houden het schild boven het hoofd. Met deze formatie heb je een bijna ondoordringbare barrière.

De schermutseling

Bij deze formatie heb je meer ruimte in de frontlinie. Je krijgt hierdoor meer ruimte om te vechten. De vijand krijgt hierdoor ook meer kans om door de linies heen te breken.

De opstelling in een slagorde is bijna altijd hetzelfde. De slagorde is zo opgesteld dat de zwakkere troepen ondersteund kunnen worden door de sterkere

Goden

Wat heb je aan al die goede tactieken als de goden je niet welgezind zijn? De bevelhebber moet van tevoren nagaan wat de voortekenen zijn om ten strijde te trekken.

1. Het voeren van heilige kippen (als ze eten, dan kun je aanvallen)
2. Ingewanden bekijken van een dier. (kun je beter aan de priester overlaten)
3. Als er een adelaar door de lucht vliegt. (kan goed zijn, maar ook een slecht teken)
4. Offers brengen aan de god van de oorlog. Die god heette Mars.

Natuurlijk vind een gevecht niet alleen op het slagveld plaats. Sommige tegenstanders verschuilen zich dan in hun kasteel of stad. Een stadsmuur is stevig en kom je als soldaat niet doorheen. Je kan er voor kiezen om zolang om de stad heen te blijven liggen totdat de tegenstanders honger krijgen. Maar er kwamen ook steeds meer handige technische oplossingen om door de poort te komen of over de muur.

Het eerste is de stormram. De stormram is een simpel karretje waar een dikke boomstam inzit die aan touwen hangt. De boomstam beukt steeds tegen de poort aan zodat hij steeds verder kapot gaat.

Als tweede heb je de aanvalstoren. Het is een dichte toren waar de soldaten naar boven kunnen klimmen. Als ze boven zijn en bij de toren dan gaat de ophaalbrug die boven is open en kunnen de soldaten de muur op.

Als laatste hebben ze een Onager. Dit is een katapult. Hier konden ze enorme rotsblokken wel 300 meter wegslingeren. Deze katapult is alleen geschikt voor belegeringen. Voor een veldslag is hij te groot.

Ook hadden ze gemene trucjes om de vijand zenuwachtig te maken. Zo gebruikten ze wel eens hoofden van spionnen om die over de muur heen te gooien om te laten zien wat er met hun mensen waren gebeurd.

Ook legden ze soms een extra slotgracht aan met een muur, om zo te laten zien dat ze als ratten in de val zaten en dat ze zo ook geen hulptroepen konden gaan roepen.

Voordat ze de stad gaan aanvallen, heeft de stad de mogelijkheid om zich gelijk over te geven. Doen ze dat niet, dan gaan ze stapje verder. Als je na de eerste beuk van de stormram je nog niet overgeeft is er geen weg van ontkomen aan. Als je dan als stad valt is er maar 1 weg. De stad wordt leeggeplunderd en de mensen worden vermoord. Dit deden ze niet alleen als straf, dit was ook gelijk een waarschuwing voor de andere steden, dat tegenstand bieden niet zo'n slim idee is.

5. Het leven van een soldaat

Doel van deze les:

- In deze les willen we de kinderen de volgende begrippen leren: miles of immunis, militair dokteren, Tesserarius, centurio, optio, deserteurs en gladiatoren. We gaan dit bereiken door eerst het verhaal te vertellen en vervolgens de begrippen klassikaal te bespreken. We kunnen dit controleren door de gemaakte opgave in de lesbrief na te kijken.

Benodigdheden:

- Verhaal Dulus
- Smartboard
- Eventueel de film

Verantwoording:

Door dat de kinderen grip krijgen op deze begrippen zullen ze meer gaan snappen van het leven in het Romeinse leger. Zo kunnen ze ook de volgende lessen die na de les volgen beter begrijpen en plaatsen.

Inleiding:

De les wordt begonnen met een verhaal over Julius de soldaat. Door dit verhaal te vertellen worden de kinderen betrokken op de inhoud. (het verhaal is te vinden in de achtergrondinformatie) Eventueel kan de film na het verhaal worden getoond. Het verhaal sluit namelijk aan op de film.

Kern:

Op het smartboard gaat de leerkracht de volgende begrippen bespreken: miles of immunis en militair dokteren. Daarnaast kan de leerkracht de begrippen uit het verhaal er ook nog bij pakken: Tesserarius, Centurion, deserteurs en gladiatoren. De leerkracht kan hierbij de koppeling maken naar het heden. Dit houdt in dat de leerkracht een lijn trekt naar het leven van een soldaat in het leger van nu. Laat de kinderen hierbij ook nadenken over wat zij beter vinden of niet. Bij de achtergrondinformatie worden de begrippen uitgelegd.

Afsluiting:

De kinderen gaan de bijbehorende lesbrief bladzijdes maken.

Tijdschema:

Inleiding: 15 min.

Kern: 10 min.

Afsluiting: 10 min

Achtergrondinformatie:

Begrippen

Miles: als nieuwe rekrut ben je waarschijnlijk een miles. Een miles krijgt de vervelendste klusjes: wachtlopen, schoonmaken.

Immunis: het is slim om zo snel mogelijk een vak te gaan leren, je ontloopt dan de vervelende klusjes en word je een soort vechtende slager, smid, technicus, klerk of veearts. Een Immunis is dus een soldaat met een speciale taak.

Militair dokteren: mensen die tegen bloed konden, konden legerarts worden.

Tesserarius: Onderofficier die verantwoordelijk was voor de aanstelling van schildwachten

Centurio: Officier die één centuria (eenheid van 80 soldaten) leidt.

Optio: Officier die onder een centurio stond/ ondercenturio

Deserteurs: mensen die uit het leger vluchten of zich tegen het leger verzetten.

Gladiatoren: slaven die in gevechten hun vrijheid moeten winnen.

Algemeen

Film 70 na Chr.

Bataafse opstand is uniek in de wereld. De Romeinen hebben de forten verbrand in de Bataafse opstand 69 na Chr. we hebben niet alleen geschreven informatie maar ook bewijs, we kunnen ook door de brandlaag vast stellen dat het gebeurd is. In de film zie je verschillende elementen. Zo zie je bijvoorbeeld een bedelaar zitten. Het leger zit overal. De gokkers komen bijvoorbeeld ook uit het leger. De naam van de gladiatoren weten we niet echt, alleen hun artiesten namen. De gladiatoren hadden een goed leven wat betreft eten, ze moesten veel gerst eten om spieren te kweken. Er wordt getraind met een hout zwaard. Als je het houten zwaard krijgt uitgereikt ben je niet langer een slaaf.

Het leven van een soldaat

Centurio → baas over 80 man, oorspronkelijk wel 100.

Je vecht tegen het Romeinse leger en niet tegen een Romeinse soldaat. De club kwam altijd in een keer. Ze gooien ook allemaal tegelijk hun speer. De eerste rijen gooien twee keer speren. Ze vechten tegen de man schuin tegenover hun zodat ze niet alleen hunzelf dekte maar ook degene die naast hem stond.

Je had de contubernium, die woonde met z'n alle in een kamer, daar wonen 8 soldaten. Er waren maar 6 slaapplekken, er stond altijd een kwart op een wacht. Je hebt er dus maar 6 nodig. Je had dus een heel tentenkamp bij elkaar. 10 van die contubernium vormde Centurio dus 80 mensen. Een cijfercode als identificatie bijv. legernummer. Als een kamp aangevallen wist iedereen waar hij heen moest. Bijv. het zoveelste leger moest naar de linker poort. Het kamp zag er dus elke dag precies hetzelfde uit. Het werd precies hetzelfde ingedeeld. Dus je sliep bijv. 20 km verder maar je kamp zag er hetzelfde uit. Dit zorgde ervoor dat de soldaten zich thuis voelde. Je had veel verschillende standaarden. De oudoom van Julius heeft de adelaar ingevoerd. Die werd dan op een paal mee gedragen. Een legioen had een adelaar. Je had ook de hand of van doek. Je had het imago → portret van de keizer. De Centurio die had een heel handig gereedschap (vitulus) hij hield hiermee discipline in zijn kamp. Elke Centurio had twee onderofficieren, Optio en de Tesserarius. De Tesserarius was verantwoordelijk voor de wacht, wachttorens, en de Optio was de vervanger van de Centurio. De Optio zorgde ook dat er geen deserteurs waren en dat iedereen op zijn plek bleef bij een aanval dat deed hij gerust met een stok. Het leger had twee horens, de een gaf de bevelen aan de standaarden en de andere aan de individuele soldaat. Om in het Romeinse leger te komen moet je een burgerrecht hebben, je kon dit kopen of vanaf geboorte. Je kon er wel in zonder maar dan kwam je in de hulptroepen. (accilia)

Het eten:

Contubernium zorgde voor hun eigen eten, dus je had mazzel met iemand die een beetje konden koken. Er waren wel rantsoenen, je kreeg een deel van je salaris uitbetaald in zout. Er is geen duidelijkheid hoe het precies werkte maar elke kamp had voorraad plaatsen horens met graan. Een

heleboel konden ze zelf maken en het kaasmaken hebben ze hier geleerd van de Nederlanders. De houdbare kaas komt dus van de Romeinen vandaan. Er zijn hier vaten gevonden waar oesters in hebben gezeten, zijn dus helemaal uit het Middellandse Zee gebied gekomen. Kippen, kersen zijn door de Romeinen hier gekomen en zo is het waarschijnlijk met meer dingen.

Vrije tijd:

Ze deden veel gokken, in het leger is dit officieel verboden. Maar alles wat verboden is, is leuk. Het Romeinse leger was een stuk praktischer: Pantser bij houden en Dobbelen.

Verhaal Julius:

Behoedzaam kijkt hij om zich heen, hij telt hoeveel mannen hij ziet staan. Hij ziet er negentien staan, inclusief hemzelf zijn er dus 20 man. In zijn hoofd maakt hij snel een rekensom om te kijken of hij niemand over het hoofd heeft gezien. Hij woont zelf in een contubernium met 8 soldaten. Dat is een tent waar men in leeft en waar men in kookt. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor het eten. In zo'n contubernium zijn maar 6 slaapplekken en er wonen 8 soldaten, dus twee soldaten hebben geen slaapplek. Die moeten wachtlopen. Julius had vandaag zo onopvallend mogelijk een rondje gelopen over het kamp en hij had gezien dat er 10 tenten waren. In zijn hoofd maakt hij snel een som 10 contuberniums x 2 wachters, elke nacht staan er dus 20 soldaten op wacht. Zenuwachtig loopt hij wat heen en weer en let ondertussen goed op de anderen. Claudius staat naast hem stil te turen in het duister. Claudius is al zijn vriend sinds hij in het leger kwam en daarom heeft hij ook even getwijfeld of hij Claudius over zijn plan moest vertellen. Uiteindelijk had hij besloten om het niet te doen omdat met twee mensen zijn plan minder kans van slagen had. Terwijl hij zo zit te denken gaan zijn gedachten weer terug naar huis. Wat zouden z'n ouders aan het doen zijn op dit moment? En zijn zusje die zo had gehuild toen hij weg moest. Z'n moeder had haar tranen geprobeerd te verbergen maar hij had het wel gezien aan haar. 'Hé, waar zit jij met je gedachten?' Julius kijkt verschrikt op, gelukkig het is Claudius maar die hem iets vraagt. 'Wat zei je?' 'Wat ik zei... ik ben al een heel verhaal tegen je aan het vertellen en ik krijg maar geen reactie, waar zat je met je gedachten man, ik had het over het weer, dat het zo koud is en dat de Centurio gewoon in zijn tent zit.' Julius kijkt Claudius aan en weer wordt hij aan het twijfelen gebracht, zou hij het aan Claudius vertellen. Hij weet dat Claudius ook terug naar huis verlangd. 'Ga je nog antwoord geven vandaag?' Snel geeft Julius toe dat hij het ook koud vindt en naar zijn tent verlangt om te gaan slapen. Dan wordt het weer stil. Zo houdt Julius de wacht tot hij afgewisseld wordt door andere soldaten. Die nacht kan Julius niet heel goed slapen, hoe moe hij ook is. Zijn plan maalt door zijn gedachten telkens opnieuw. Zal het morgen dan eindelijk de dag zijn?

De volgende ochtend staat Julius alweer vroeg naast zijn bed. Hij weet al precies hoe de dag verloopt, ze zullen de tenten opruimen en weer een stuk verder lopen, zo ongeveer 20 kilometer, en dan weer op een mooi plekje het kamp opzetten. Om daar de nacht door te brengen. Het grote voordeel is dat elke dag het kamp op precies dezelfde manier wordt opgezet. Als alles is opgeruimd en de soldaten goed hebben gegeten gaan ze verder met hun tocht richting de lage landen. Tijdens de tocht loopt Julius alleen, hij heeft geen behoefte om te praten. Vandaag is immers de dag waarop het gaat gebeuren. In zijn hoofd gaat hij alles nog een keer langs. Hij moet wachten totdat het vanavond donker is en wachten totdat iedereen slaapt in zijn contubernium. Vervolgens moet hij zo zacht mogelijk naar buiten gaan en een zwakke plek op zoeken waar er geen wacht is. Hij weet precies waar het is. Het enige gevaar is dat de Tesserarius (wachthoofd) er rond loopt. Hij hoopt maar dat hij mazzel heeft en dat de Tesserarius van deze dag erg moe is geworden en geen wacht loopt. De dag kruipt voor Julius voorbij. Zou hij vanavond dan eindelijk weer de kans krijgen om naar huis te gaan.

Claudius kijkt al een paar keer naar Julius, hij weet niet wat eraan de hand is maar het lijkt wel of Julius er helemaal niet bij is. Normaal maken ze grappen en hebben ze lol met elkaar tijdens het lopen, maar vandaag is Julius erg stil. En dan dat van gisteren. Zou er wat aan de hand zijn? Zo gaat

de dag voorbij en ze komen bij een mooie plek om het kamp op te zetten. Claudius kijkt om zich heen en hij mist Julius. Waarom helpt hij niet met het opzetten? Deze taak doen ze toch altijd samen? Claudius kijkt om zich heen en dan schrikt hij... wat is Julius van plan? Waarom loopt hij zo'n stuk buiten het kamp?

Ondertussen loopt Julius zo onopvallend mogelijk een eindje bij het kamp vandaan, hij speurt de omgeving af om te kijken waar hij het vanavond het beste heen kan gaan. Terwijl hij zo aan het zoeken is schrikt hij ineens op. Hij ziet Claudius die naar hem toe komt gehold. 'Wat doe jij hier' fluistert Claudius als hij dichterbij komt. 'We moeten de tenten opzetten! Wat is er met je aan de hand, de hele dag doe je al vreemd en nu dit!' Julius staat met zijn mond vol tanden en op dat moment bedenkt hij dat hij niet meer kan liegen tegen zijn vriend. Hij vertelt over zijn plan. Claudius is eerst geschrokken en denkt dat het onmogelijk is om te ontsnappen. Maar hoe meer Julius over zijn plan vertelt, hoe enthousiaster Claudius wordt, en dan besluit Claudius om ook mee te doen.

Het is buiten helemaal donker geworden en het is stil in het kamp. De meeste soldaten liggen al te slapen. Julius stoot Claudius langzaam aan. 'kom we moeten nu gaan, de andere soldaten liggen al diep te slapen, luister maar, je hoort ze duidelijk snurken.' Heel voorzichtig gaat eerst Julius naar buiten en dan Claudius. Julius tuurt in het donker of hij iets ongewoons ziet, hij ziet niks. Zachtjes wenkt hij Claudius om naar buiten te komen. Ze sluipen naar buiten naar de grens van het kamp. Plotseling staat Julius stil, hij schrikt, is dit wat hij denkt dat het is. 'Wat is er?' Vraagt Claudius. 'De Tesserarius loopt daar... we moeten terug we kunnen niet verder. Stel je voor dat ze ons zien!' Ze kijken vol spanning naar de Tesserarius of hij deze kant op komt. Het lijkt wel minutenlang te duren. Dan draait de Tesserarius zich om en loopt weg. Julius kan weer ademen en sluipt weer langzaam verder. Claudius volgt hem op de voet. Ze komen bij de grens van het kamp. Julius kijkt nog een keer om of de wachters de andere kant op kijken. Dan sist hij snel tegen Claudius 'kom we gaan!' Julius zet het op een lopen en rent de bossen in. Hij blijft maar door rennen, heel af en toe kijkt hij achterom of Claudius nog achter hem aanrent. Zo rent hij door totdat hij niet meer kan. Ze hijgen uit en kijken om zich heen of ze niet gevolgd zijn. Ze zien niets. Ze zijn zo opgewonden want zullen ze nu eindelijk weer naar huis kunnen?

Het kamp is ondertussen in rep en roer. De verdwijning van de twee jongens is opgemerkt. De Tesserarius is zo boos! Hij roept iedereen uit zijn bed en laat ze achter de jongens aangaan. Zo begint de zoektocht naar de jongens! De soldaten kammen de bossen uit. Ze zijn heel snel op hun paarden.

Claudius en Julius zijn zo uitgeput dat ze in slaap zijn gevallen. Totdat Julius wakker wordt omdat hij wat hoort, het lijkt wel geschreeuw en het lijkt op paardengetrappel. Hij schudt Claudius wakker. Samen luisteren ze, totdat Julius in de verte soldaten ziet aankomen. 'Rennen' sist hij tegen Claudius. Ze beginnen te rennen, maar kunnen de soldaten niet voorblijven... Zo worden Julius en Claudius gepakt en terug- gebracht naar het kamp. Ze worden hier flink gestraft, ze zijn immer deserteurs. Ze moeten aan de schandpaal, krijgen extra corvee, en krijgen tijdelijk geen eten.

6. Kleding en wapens , les 1

Doelstelling:

De kinderen gaan in deze les voornamelijk in op de tocht en de uitrusting die een gewone soldaat droeg. Wij zijn tegenwoordig niet meer gewend om te lopen en onze kleding weegt een stuk minder. Laat de kinderen zich hier goed bewust van worden.

Verantwoording:

het is belangrijk om in de belevingswereld van de leerling te komen. Op deze manier gaat de leerling zich inleven en er van leren. Wanneer je de kinderen tot nadenken zet gaan ze zich dingen afvragen. Door deze vragen te behandelen krijg je een mooi kringgesprek en tegelijkertijd een leergesprek. Wat ze in zo'n vorm geleerd hebben vergeten ze niet zo snel meer.

Benodigde materialen:

- Verhaal
- Lesbrieft
- Afbeelding Marcus
- Digibord
- Kaart van Europa
- tocht van Rome naar ons land laten zien.

Inleiding:

Ik lees het stukje tekst voor, deze komt ook terug in de lesbrieft. De kinderen kunnen deze eventueel meelesen.

Kern:

Aan de hand van het verhaal ga je met de kinderen in gesprek.

- In welk land ligt Rome eigenlijk?
- Wie is er wel eens met de auto van Nederland naar Italië geweest, Hoelang heb je toen in de auto gezeten?
- Hoelang zouden ze er over gedaan hebben? (Ongeveer 40 dagen als je 5 kilometer per uur rekent en 8 uur op een dag.) Laat de kinderen dit zelf eens uitrekenen.

Moet je eens voorstellen dat je 40 dagen lang iedere dag 8 uur lang moet lopen, met een zware uitrusting aan.

- wat zou je daar van vinden?

Onderweg moeten ze wegen aanleggen dus waarschijnlijk heeft het nog veel langer geduurd.

- Hoe zou die Marcus het vinden om van het warme Italië naar het koude Nederland te lopen?
- Hoe zou jij het vinden om in een vreemd land te komen waar de mensen allemaal heel anders zijn dan jou? Kleding, eten, wonen?
- Enz.

Slot:

tot slot mogen de kinderen de eerste twee opdrachten uit de lesbrieft gaan maken die over de kleding en de wapens gaan.

U bespreekt de opdrachten na en vraagt aan de kinderen wat ze vandaag geleerd hebben van de Romeinen.

Tijdsschema:

Inleiding : 5 min.

Kern : 15 min.

Afsluiting: 5 min.

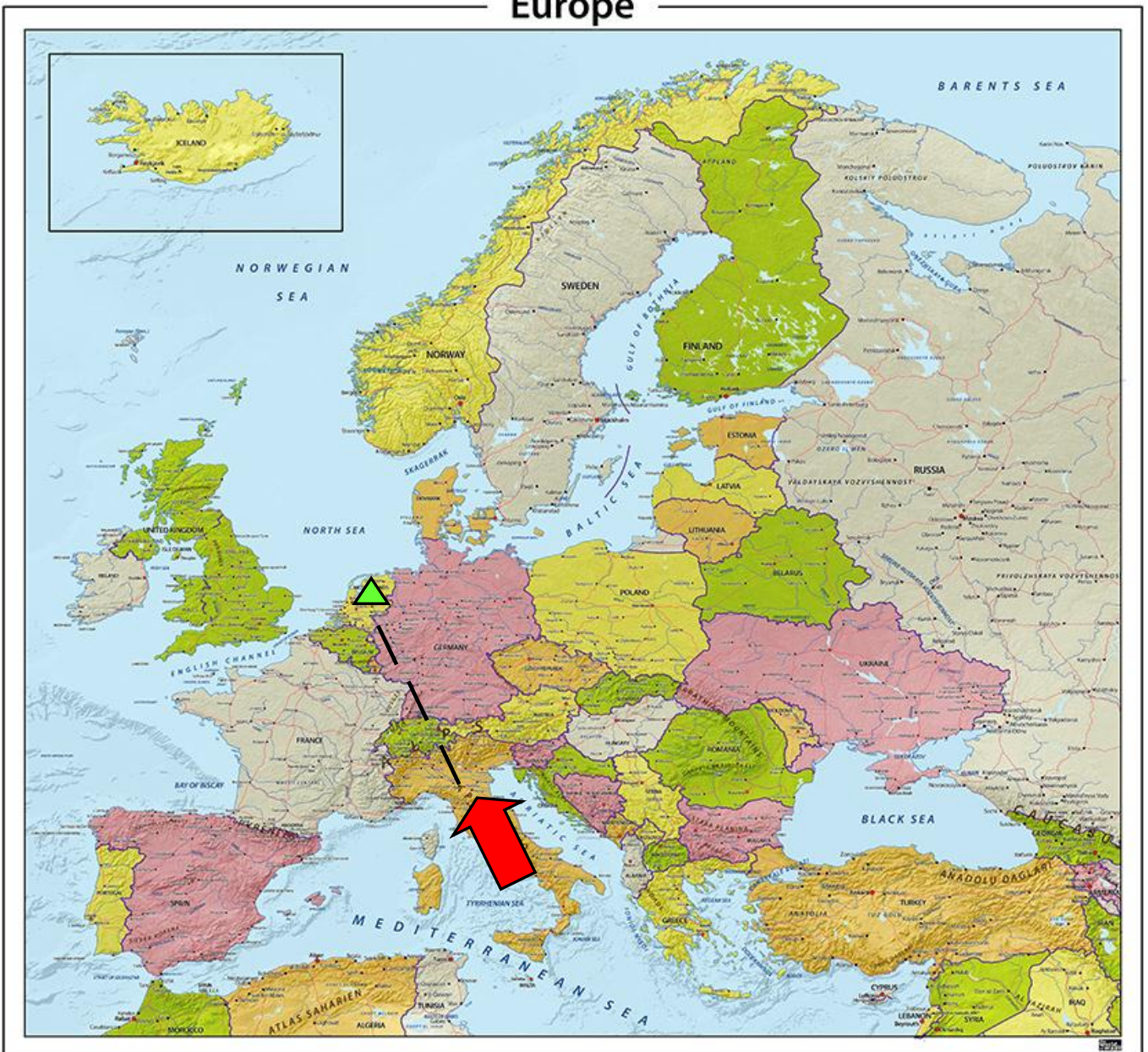
Achtergrond informatie:

Verhaal

Marcus is hier net aangekomen met zijn legioen. Ze zijn maanden geleden vanuit Rome vertrokken. Er is veel werk verricht. Nu zijn ze op hun voorlopige eindbasis gekomen. Ze moeten hier de landsgrenzen van het Romeinse rijk verdedigen tegen de aanvallen van de Germanen. De grens is de rivier de Limes. Marcus is een gewone soldaat in het leger. Hij heeft niet zoveel bezittingen. Zijn kleding wat hij aan heeft en de wapens die hij draagt. Daarnaast heeft hij een koperen kom en beker. Dit is voor zijn eten. Het kleding stuk waar Marcus het meeste trots op is, dat is zijn riem. Deze heeft hij zelf laten ontwerpen. Hieraan kun je eigenlijk zie hoe rijk hij is. Marcus heeft hier veel geld ingestoken. De riem heeft aan de voorkant leren touwtjes die naar beneden hangen. Deze heeft hij laten versieren. Verder heeft niet zoveel bij zich, hij heeft ook niet zoveel nodig. Marcus is wel benieuwd hoe lang hij hier moet blijven. Marcus kijkt eens om zich heen. Het is koud en nat. Hij is hier nog niet zo lang. De mensen die hier wonen worden Germanen genoemd. Ze wonen hier niet in stenen huizen zoals hij gewend is, ze wonen in houten huizen, in kleine dorpjes.

Europe

7. Kleding en wapens, les 2

Doelstelling:

De kinderen leren hoe een gewone Romeinse soldaat en een centurio zich kleepte en hoe zijn kleding stukken heten.

Verantwoording:

Door de kinderen is het leuk informatie te krijgen wat aansluit bij hun belevingswereld. Door de echte Romeinse namen erbij te gebruiken die niet echt belangrijk zijn om te onthouden zorg je voor genoeg differentiatie voor de kinderen die net wat meer uitdaging nodig hebben.

Benodigde materialen:

- Afbeelding legionair
- Afbeelding centurio
- A4-tje wit stevig papier
- Kleurpotloden of stiften

Inleiding:

de leerkracht kijkt samen met de kinderen naar de twee afbeeldingen.

- Wat zijn de verschillen?
- Wat zijn de overeenkomsten?
- Welke vind je mooier en waarom?
- Welke denk je dat voorname/belangrijker is?

Kern 1:

Samen met de kinderen gaat de leerkracht de afbeelding langs.

- Wat zie je allemaal?
- Waar zou het voor zijn?
- Zou alles een functie hebben?
- Wat voor functie heeft het dan?

Kern 2:

De kinderen gaan nu iets van de uitrusting van een Romeinse soldaat tekenen.

Dit mag een zwaard, een dolk enz. zijn.

Het mag ook zijn tunica, helm of riem zijn. De leerlingen moeten het in een les kunnen tekenen.

Geef duidelijk aan dat ze voor de tekening 20 min. de tijd hebben. Zorg dat het netjes gebeurt dat er kleur gebruikt wordt, dat er een duidelijk status symbool op te vinden is. Je maakt het nu zelf dus kun je het onderscheiden van de anderen.

Slot:

Ten slotte mogen de kinderen de opdrachten uit de lesbrief die over wapens en kleding gaan verder afmaken.

U bespreekt de opdrachten na en vraagt aan de kinderen wat ze vandaag geleerd hebben van de Romeinen.

Tijdsschema:

Inleiding : 5 min.

Kern : 25 min.

Afsluiting: 20 min.

Achtergrond informatie:

Helm: Galea/Cassis (Cresta: pluim bovenop de helm overdwers.)(Bucculae: flappen over de wangen voor extra gezichtsbescherming.) bovenop de helm heb je wenkbrauwen voor de extra versteviging. De streep bovenaan de helm is bescherming voor de neus. Wanneer er een zwaard op kwam ging deze niet direct door de neus.

Sjaal: de focale bescherming voor de hals voor het schuren van de harnas.

Pantser: lorica

Lorica Hamata: Maliënkolder

Lorica Ferrata/Thorax: Spier

Lorica Plumata: Schubben vier delen makkelijker te repareren en goed beweegbaar. Het bestond uit leren riemen en platen.

Lorica Segmentata

1. Corbridge A = Scharnietjes tussen de verschillende delen
2. Corbridge B = Haakjes tussen de verschillende delen
3. Newstead = de vernieuwde versie

Riem: Cingulum Militariae dit is een beeld van de stand van de Romein. De riem heeft touwtjes hangen met versiering. Het belangrijkste is dat hij de tunica naar beneden houdt. Hier is hij officieel voor de Romein versierde hem naar zijn eigen idee en zijn eigen geld.

Zwaardriem: Balteus vroeger twee gekruisde riemen. De balteus is de schuine hangende riem over de schouder.

De hangende riem cingulum

Dolk: de pugio

Schede: vagina spreek je uit als Wagina

Zwaard:

Gladius : korte zwaard

1. Mainz – is een elegant zwaard met een iets zandloperfiguur
2. Pompeii – twee parallelle kanten

Spatha : lange Romeinse zwaard

Schild:

Scutum: rechthoekig

Clipeus: ovaal

Parma rond

Schildknop is de umbo.

Het schild wordt gebruikt samen met het korte zwaard. Het schild en het zwaard wordt samen gebruikt. Nooit alleen. Het schild wordt vaker in het gevecht gebruikt dan het zwaard. Je sloeg er eerst mee naar beneden waardoor je de knieschijven van de tegenstander verbrijzelde. Wanneer je het schild dan weer omhoog haalde sloeg je tegen de kin van de tegenstander waardoor je hem eigenlijk zeker uitschakelde. Je kon daarna nog met de umbo stoten en nog met je zwaard stoten. Je vocht ook altijd met de persoon schuin tegenover je omdat je tussen de schilden door moest stoten.

De speer:

Pilum: Werpspeer: dit is een heel strategisch wapen. Hij is topzwaar aan de voorkant. Waardoor je hem niet ver kan gooien. Iedere legionair had er twee. Deze werden gegooid wanneer de opperbevelhebber dit zei.???

Waarschijnlijk werden alleen de eerste speren gegooid omdat de speer maar een klein stukje gegooid kan worden.

De speer kon niet hergebruikt worden. Wanneer hij gegooid werd, kon hij of doden of door de schilden heen gaan. Dit was dan ook heel belangrijk. Zo werden de schilden van de tegenstander onbruikbaar omdat de speer niet of nauwelijks uit het schild te krijgen is. De punt buigt krom op het moment waarop het iets anders raakt waardoor je ze gewoon niet meer gebruiken kan.

Hasta: stootspeer: ronde achterkant is bedoeld om mee te steken. Ruiters gebruikt om vanaf het paard te steken. Ronde achterkant om er weer uit te steken.

Schoenen: Caligae dit zijn dichte schoenen van leer. Deze werden alleen zo gebruikt, wanneer je er ergens last van had dan sneed je dat eraf. Hier kwamen dan ook de sandalen vanaf.

Strips: Pteryges: deze beschermen je spieren. Leren streepjes aan je tunica

Beenplaten: ocrea

Armplaten: Manica

Armplaat: Galeris

De tunica: wit of rood, dit is niet duidelijk. Er is hier geen bewijs van.